

GOSPODARKA NARODOWA

7-8
(239-240)
Rok LXXX/XXI
lipiec-sierpień
2011
s. 139-151

80 LAT GOSPODARKI NARODOWEJ (1931-2011)

Tomasz KUSZEWSKI*

Dwadzieścia lat później

Wprowadzenie

Zamiar napisania tego tekstu pojawił się kilka lat temu. Podczas lektury Marka Blauga *Metodologii ekonomii* natknąłem się na zestawienie artykułów z lat 1972-1981 opublikowanych w *American Economic Review*. Przeglądu dokonał Leontief i opublikował go w czasopiśmie *Science* w 1982 r. Na podstawie kwerendy Leontief krytykował słabości tekstów publikowanych w AER. Szczególną uwagę zwracał na analizy teoretyczne pozbawione ilustracji empirycznej, w tym konstruowanie w naukach ekonomicznych modeli matematycznych, które nie są odnoszone do danych empirycznych. Zacytuję za Blaugiem wspomniane zestawienie, ponieważ było bezpośrednią inspiracją niniejszej pracy, a po drugie, posłuży ono potem do porównań.

Zadałem sobie wówczas pytanie, jak poruszony przez Leontiefa problem wygląda w polskim piśmiennictwie ekonomicznym¹. Wydawało się, że dobrą okazją do dokonania analizy i prezentacji wyników była 20. rocznica dokonania transformacji systemowej w Polsce. Wybrałem dwa² ogólnopolskie periodyki,

* Autor jest pracownikiem Zakładu Wspomagania i Analizy Decyzji w Instytucie Ekonometrii w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie, e-mail: tomasz.kuszeowski@sgh.waw.pl. Artykuł wpłynął do redakcji w maju 2011 r.

¹ Pomysł Leontiefa znalazł również wielu komentatorów i naśladowców w Stanach Zjednoczonych, [Morgan, 1988], [Colander, 1989], [Fels, 1992].

² Czasopiśmiennictwo ekonomiczne w Polsce jest znacznie bogatsze. Niektóre z tytułów ukazują się już wiele lat. Wdaje się jednak, że dwa wybrane mogą zostać uznane za reprezentatywne do badania ewolucji tematyki artykułów i stosowanych narzędzi analitycznych.

które ukazywały się nieprzerwanie w owych latach *Ekonomistę*³ i *Gospodarkę Narodową*⁴ i przeprowadziłem niezbędne badania literaturowe. Spróbuję pokazać, o czym pisali, jakie metody analityczne stosowali i z jakich ośrodków akademickich pochodzili autorzy artykułów opublikowanych w wymienionych czasopismach w latach 1990-2009.

Tablica 1

Artykuły opublikowane w *American Economic Review*

Wyszczególnienie	1972-1976 (w %)	1977-1981 (w %)
Modele matematyczne bez jakichkolwiek danych empirycznych	50,1	54,0
Modele teoretyczne pozbawione formuł matematycznych i danych empirycznych	21,2	11,6
Metodologia statystyki	0,6	0,5
Analiza empiryczna oparta na danych uzyskanych przez autora	0,8	1,4
Analiza empiryczna stosująca wnioskowanie statystyczne i wykorzystująca dane publikowane gdzie indziej	21,4	22,7
Inne rodzaje analizy empirycznej	21,4	22,7
Analiza empiryczna oparta na symulacji i eksperymencie	0,5	1,9

Liczby w kolumnach nie sumują się do 100,0 ponieważ jeden artykuł mógł zostać zakwalifikowany do więcej niż jednej klasy.

Źródło: M. Blaug, *Metodologia ekonomii*, 1995, s. 32

Jak widać, realizacja zamiaru nieco przesunęła się w czasie i tytuł artykułu jest już niezbyt odpowiedni. W formie usprawiedliwienia można powiedzieć, że tekst podsumowuje co prawda lata 1990-2009, ale dobrą okazją do publikacji jest 80. rocznica powstania pisma *Gospodarka Narodowa*.

Gromadzone dane o opublikowanych artykułach

Zgromadzono informacje o opublikowanych w latach 1990-2009 artykułach w obu wspomnianych periodykach. Informacje te dotyczyły następujących kwestii:

- metod badawczych,
- tematyki,
- analizowanego obszaru w sensie geograficznym,
- miejsca afiliacji autora bądź autorów tekstu.

³ *Ekonomista* jest czasopismem „poświęconym nauce i potrzebom życia” założonym w 1900 r. Wydawcą tytułu w latach 1990-2009 było najpierw Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, a od 1992r. jest Wydawnictwo Key Text. *Ekonomista* jest dwumiesięcznikiem.

⁴ *Gospodarka Narodowa* jest miesięcznikiem. O historii periodyku można przeczytać w artykule A. Jarosz-Nojszewskiej *Gospodarka Narodowa – Gospodarka Planowa – Gospodarka Narodowa* w numerze 1-2/2011.

Jeśli chodzi o prezentowane w badanych publikacjach metody badawcze, wyróżniono wstępnie następujące kategorie:

- tekst zawiera wyłącznie analizę słowną,
- w artykule jest formułowany opis modelu teoretycznego w sensie identyfikacji związków przyczynowo-skutkowych, ale bez stosowania formuł matematycznych i ilustracji danymi,
- artykuł zawiera model matematyczny i jego opis, ale bez ilustracji modelowanych zależności danymi,
- artykuł zawiera model matematyczny i jego opis oraz ilustrację modelowanych zależności za pomocą danych generowanych sztucznie,
- w publikacji przeprowadzono analizę statystyczną danych uzyskanych samodzielnie, np. po przeprowadzeniu ankiety, przez autora (autorów); analiza statystyczna jest rozumiana jako wnioskowanie na poziomie statystyki opisowej, bez stosowania testów statystycznych i weryfikacji hipotez w sensie statystyki matematycznej,
- w artykule przeprowadzono analizę statystyczną danych pobranych ze źródeł zewnętrznych, np. z GUS-u, na poziomie statystyki opisowej,
- w artykule przeprowadzono analizę statystyczną danych pobranych ze źródeł zewnętrznych, np. z GUS-u, z zastosowaniem narzędzi statystyki matematycznej i ekonometrii,
- w artykule przeprowadzono analizę statystyczną danych uzyskanych w eksperymencie,
- publikacja zawiera model teoretyczny sformułowany werbalnie, na tej podstawie skonstruowany model matematyczny i w kolejnym kroku propozycję ekonometrycznej weryfikacji modelu matematycznego.

Jak okaże się dalej, do niektórych z przygotowanych klas nie zakwalifikowano żadnej publikacji albo znikome ich liczby, które w ogólnych zestawieniach pominięto. Przyjęto zasadę, że każdemu artykułowi przyporządkowywano dokładnie jedno określenie używanej metody badawczej.

W światowym czasopiśmiennictwie ekonomicznym od kilkadziesiąt lat do określenia tematyki i zakresu publikacji jest stosowany system kodowania zapoczątkowany przez American Economic Association i udoskonalony przez redakcję *Journal of Economic Literature*, stąd nazywany kodami JEL. Tzw. kod główny jest literą. Uszczegółowienie następuje przez podanie trzech cyfr następujących po kodzie głównym. Stosowany obecnie zestaw kodów głównych jest podany w tablicy 2.

Tablica 2

Kody główne JEL

Kod	Opis
A	Ekonomia ogólna i nauczanie
B	Historia myśli ekonomicznej, metodologia i zróżnicowane podejścia
C	Metody matematyczne i ilościowe
D	Mikroekonomia

cd. tablicy 2

Kod	Opis
E	Makroekonomia i ekonomia monetarna
F	Ekonomia międzynarodowa
G	Ekonomia finansowa
H	Ekonomia sektora publicznego
I	Zdrowie, edukacja, dobrobyt
J	Ekonomia pracy i demografia
K	Prawo i ekonomia
L	Ekonomia niedoskonałej konkurencji
M	Ekonomia biznesu i administracji, marketing. Rachunkowość
N	Historia ekonomii
O	Rozwój gospodarczy, postęp technologiczny i wzrost
P	Systemy gospodarcze
Q	Ekonomia zasobów naturalnych i rolniczych, ekonomia środowiska i ekologii
R	Ekonomia obszarów miejskich i wiejskich oraz regionalna
Y	Pozostałe kategorie
Z	Inne tematy specjalne

Źródło: http://www.aeaweb.org/journal/jel_class_system.php, czytane w maju 2011 r.

W badanym okresie w obydwu czasopismach nie stosowano obligatoryjnie kodów JEL. Na potrzeby przeprowadzanego badania takie kody zostały nadane w sposób subiektywny. Przyjęto zasadę, że jednemu tekstowi można nadać więcej niż jeden kod główny JEL.

Kolejnym kryterium podziału zbioru artykułów naukowych jest rozróżnienie obiektu zainteresowania autora (autorów) tekstu, gdzie obiekt rozumiany jest jako obszar geograficzny. Uwzględniono następujące zasady kwalifikowania artykułów poszczególnych grup:

- w tekście są omawiane zagadnienia dotyczące Polski jako całości,
- rozważa się problemy krajowe, ale ze zdefiniowanym podziałem terytorialnym, sektorowym bądź innym,
- głównym przedmiotem zainteresowania są kraje europejskie lub Europa jako całość oraz jednym z opisywanych krajów jest Polska,
- problematyka tekstu obejmuje zagadnienia globalne oraz jednym z opisywanych krajów jest Polska, w tekście może być wprowadzany podział na kontynenty, wspólnoty ekonomiczne,
- obiektem zainteresowania jest Europa jako całość,
- tekst traktuje o problemach świata jako całości,
- w artykule rozważa się zagadnienia dotyczące innych niż Polska wyróżnionych krajów,
- rozważania przeprowadzane w tekście nie są umieszczone w żadnym kontekście geograficznym.

Przyjęto zasadę, że każdy artykuł należy do dokładnie jednej klasy artykułów ze względu na przedmiot zainteresowania w sensie podziałów geograficznych.

Ostatnią cechą wyróżniającą dany artykuł jest afiliacja autora (autorów). Charakteryzowana jest przez nazwę miasta będącego siedzibą ośrodka badawczego. Takie dane *Gospodarka Narodowa* podaje od 1993 r. a *Ekonomista* dopiero od 2001 r.

Opis wykorzystywanych w publikacjach metod badawczych

W trakcie zbierania danych wyróżniono 9 możliwych klas tekstów w podziale względem użytych metod badawczych nazwanych w poprzedniej części opracowania. Z czasem okazało się, że przeważającą większość opublikowanych tekstów można przyporządkować w obu czasopismach tylko do jednej z 5 klas i tylko te uwzględniono w tabelicy 3. Przyjęto zasadę o przyporządkowaniu każdego artykułu do dokładnie jednej klasy. W zestawieniu uwzględniono lata 1990-2009 oraz jego 2-letnie podokresy, ponieważ pouczające może być śledzenie zmian struktury stosowanych narzędzi badawczych w obu periodykach (tabl. 3).

Tablica 3

Artykuły z *Gospodarki Narodowej* (GN) i *Ekonomisty* (E) według metod badawczych (%)

Okres	Tekst zawiera wyłącznie analizę słowną		Analiza słowna, model matematyczny bez danych		Analiza danych uzyskanych samodzielnie, statystyka opisowa		Analiza danych z innych źródeł, statystyka opisowa		Analiza danych z innych źródeł, statystyka mat. ekonometria	
	GN	E	GN	E	GN	E	GN	E	GN	E
1990-2009	46	46	4	16	10	0	25	17	12	21
1990-1991	74	67	2	10	3	0	20	17	2	7
1992-1993	56	53	2	14	13	0	21	19	1	14
1994-1995	55	63	2	14	3	0	34	15	1	9
1996-1997	61	40	2	26	2	0	27	10	0	24
1998-1999	38	37	0	10	22	2	26	22	0	29
2000-2001	38	32	1	15	14	0	32	19	13	32
2002-2003	32	41	8	15	14	0	27	15	18	28
2004-2005	36	41	6	20	8	0	25	10	24	29
2006-2007	34	39	11	20	6	0	22	23	28	18
2008-2009	32	32	6	16	10	0	15	16	37	37

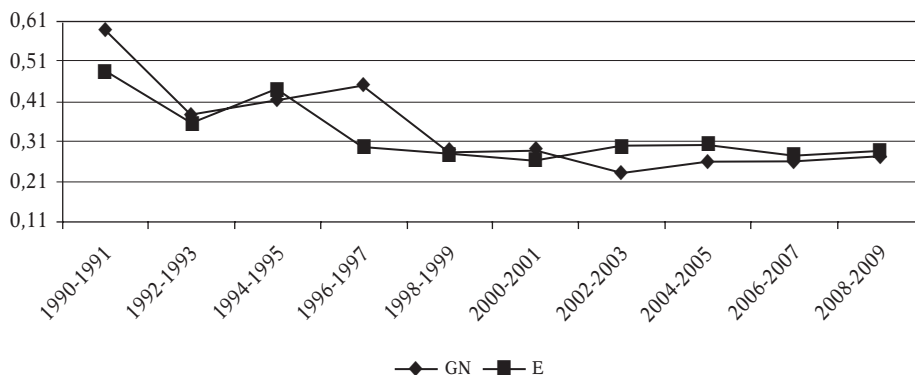
Źródło: opracowanie własne

Jak widać z danych zawartych w tabelicy 3, przeważającą część artykułów naukowych opublikowanych w obu periodykach stanowią lata 1990-2009 arty-

kuły, w których autorzy posługiwali się wyłącznie analizą słowną. Znamienne jest, że średni udział takich tekstów dla obu periodyków w całym okresie dwudziestolecia jest taki sam i wynosi około 46%. Łatwo zauważyć, że udział tych artykułów maleje i 67-74% w latach 1990-1991 zmniejszył się do 32% w latach 2008-2009. Artykuły zawierające analizę słowną problemu i jego ilustrację wyłącznie w postaci modelu matematycznego o wiele częściej spotyka się w *Ekonomiście* niż w *Gospodarce Narodowej*. Natomiast w drugim z wymienionych tytułów około 10% artykułów jest sprawozdaniem z badań statystycznych przeprowadzonych przez autora (autorów). Metod statystyki opisowej używa się także do analizy danych pozyskanych z innych źródeł niż własne badanie. Takich opracowań było w *Gospodarce Narodowej* około 25% w całym okresie, a w *Ekonomiście* – 17%. Charakterystyczne jest, że udział artykułów, których autorzy używają statystyki opisowej, choć waha się znacznie w podokresach, to pozostaje na raczej ustabilizowanym poziomie w dłuższej perspektywie. Powinien również cieszyć fakt zwiększania się udziału artykułów, w których badany problem ilustruje się danymi, a dane te są analizowane za pomocą metod statystyki matematycznej i ekonometrii. W tym względzie spektakularną poprawę można zauważyć w publikacjach *Gospodarki Narodowej*. Jeszcze na początku lat 90. tylko nieliczni autorzy korzystali z narzędzi ekonometrycznych do uzasadniania swoich tez. W latach 2008-2009 już w 37% artykułów można było spotkać co najmniej weryfikację hipotez statystycznych oraz szacowane, weryfikowane i interpretowane modele ekonometryczne.

Z przewidzianych przed badaniem 9 klas podziału artykułów ze względu na zastosowane metody badawcze wykorzystano zaledwie 5, a w gruncie rzeczy dla każdego z periodyków tylko 4 klasy. Można zatem stwierdzić, że istniała swoista koncentracja metod. Uporczywość upodobań autorów jest mierzalna. Popularny w analizach stopnia monopolizacji produkcji indeks Herfindahla-Hirschmana (HHI) jest dobrą miarą do takich porównań [Łyszkiewicz, 2000, s. 70]. Wartość indeksu jest sumą kwadratów udziałów wyrażonych w postaci liczb z przedziału od 0 do 1. HHI jest miarą unormowaną co do wartości, a przez to dość intuicyjnie interpretowalną. Maksymalna wartość indeksu jest równa 1 i wskazuje na całkowitą koncentrację produkcji, czyli monopol w oryginalnej interpretacji twórców tej miary. W naszym przypadku wartość 1 świadczyłaby o wykorzystywaniu dokładnie jednej metody badawczej. Minimalna wartość indeksu zależy od liczby badanych obiektów, w naszym przypadku zaproponowanych 9 potencjalnych rodzajów metod badawczych, i stanowi tej liczby odwrotność, czyli $1/9 \approx 0,11$. Dla *Gospodarki Narodowej* w całym badanym okresie wartość HHI wyniosła 0,30, a dla *Ekonomisty* – 0,31. Jak widać środowiska autorów publikacji zachowywały się bardzo podobnie pod względem różnorodności stosowanych metod badawczych. Zmiany koncentracji tychże metod w obu periodykach w latach 1990-2009 ilustrują wykresy na rysunku 1.

Rysunek 1. Zmiany stopnia koncentracji używanych metod badawczych

Źródło: obliczenia własne

Zwiększanie wachlarza stosowanych metod badawczych, a przez to spadek wartości indeksu koncentracji obserwuje się w latach 1990-1997. W drugiej części badanego okresu następuje stabilizacja stopnia różnorodności metod, podobna w obu badanych periodykach.

Jeśli porówna się dane z tablicy 1 z zawartością tablicy 3⁵, to widać, że w publikacjach naukowych w *American Economic Review* w latach 1972-1981 znacznie rzadziej można było spotkać artykuły nie wykorzystujące narzędzi matematycznych i statystycznych. Był to przejaw procesu, którego nasilenie do naszego piśmiennictwa naukowego dopiero nadchodzi. Blaug i inni [1995, s. 32-33] zauważali, że zajmowanie się problemami społecznymi i ekonomicznymi sprowadzało się do budowy konstrukcji nadto sformalizowanych, w których wiedza o gospodarce i znajomość literatury ekonomicznej miały znaczenie drugorzędne. Polscy naukowcy dopiero odkrywają urok formalizmu, ponieważ tak samo jak studenci uniwersytetów amerykańskich w latach 80. XX wieku dostrzegają być może, „...że nic nie opłaca się w ekonomii tak bardzo, jak matematyczna pirotechnika, uzupełniona od czasu do czasu odrobiną wymyślnej ekonometrii” [Blaug, 1995, s. 33]. Z drugiej strony, w badaniach zachowań ekonomicznych coraz większą uwagę zwraca się na aspekty psychologiczne.

W tym miejscu trzeba poskromić pojawiającą się pokusę dyskusji o stanie i perspektywach metod analiz ekonomicznych, ponieważ łatwo przekroczyć ramy niniejszego artykułu. Spotyka się tu zbyt wiele tematów wieloletnich dyskusji o roli badania historii myśli ekonomicznej w przyspieszaniu rozwoju tej nauki, o dominujących tendencjach w metodologii ekonomii, o atrakcyjnych teoriach i psujących wszystko faktach, o roli intuicji i sile podejścia interdyscyplinarnego. Czytelnikowi pragnącemu pogłębić rozważania dotyczące tych

⁵ Można mieć wątpliwości, czy takie porównanie jest w ogóle uprawnione. Inny czas, inne momenty historyczne w każdym z porównywanych środowisk naukowych, inne, być może, kierunki zainteresowań naukowców. Mimo tych zastrzeżeń, generalne trendy w naukowym piśmiennictwie ekonomicznym są wyraźnie widoczne.

problemów wypada sugerować lektury, oprócz wspomnianego już Blauga, np. [Brzeziński, Kostro, 2006], [Czarny, 2004], [Mayer, 1996] czy [Kuciński, 2010].

Tematy publikacji w kodach JEL

Badanie zawartości periodyków naukowych ze względu na uporządkowany system kodów określających tematykę publikacji nie jest pomysłem nowym. Wystarczy przypomnieć, że ostatnio Karbownik i Knauff opublikowali w *Gospodarce Narodowej* artykuł, w którym na podstawie analizy kodów systemu Journal of Economic Literature (JEL) starali się zidentyfikować tematykę badawczą najważniejszych periodyków naukowych i na tej podstawie skonstruować profile badawcze wiodących uczelni Unii Europejskiej [Karbownik, Knauff, 2010]. Referowane w niniejszym tekście badanie jest obszarowo znacznie skromniejsze. Ponadto, ponieważ w badanym okresie ani *Gospodarka Narodowa*, ani *Ekonomista*, nie przyporządkowywała swoim publikacjom kodów JEL, czynność tę wykonano *ex post* na potrzeby niniejszego opracowania. Każdej publikacji mógł zostać przyporządkowany więcej niż jeden kod JEL. Po zagregowaniu danych i oszacowaniu surowych miar struktury zostały one unormowane co do wartości tak, aby ich suma w danym okresie dla danego czasopisma wynosiła 100. W tabelicy 4 pominięto te kody JEL, dla których w latach 1990-2009 przyporządkowano w każdym z periodyków mniej niż 7% artykułów.

Podobnie jak w porównaniach wykorzystywanych metod badawczych w wykonanych zestawieniach (tablica 4, rysunek 2) dotyczących tematyki artykułów uwzględniono podział całego 20-letniego okresu na podokresy 2-letnie.

Tablica 4

Artykuły z *Gospodarki Narodowej* (GN) i *Ekonomisty* (E) według tematyki określonej kodami JEL (%)

Okres	Kody JEL										
	A	C		E		F		M	O		R
	E	GN	E	GN	E	GN	E	GN	GN	E	GN
1990-2009	7	12	23	16	27	10	10	19	8	7	7
1990-1991	10	0	12	27	38	1	9	25	14	10	3
1992-1993	15	0	20	14	26	3	7	21	17	9	15
1994-1995	6	4	15	9	25	5	6	20	18	5	11
1996-1997	3	6	26	16	27	15	7	22	4	9	7
1998-1999	0	10	22	19	36	21	23	22	0	1	3
2000-2001	6	11	27	20	20	7	8	21	5	5	3
2002-2003	11	16	26	18	38	4	7	18	5	8	7
2004-2005	8	18	27	16	27	7	12	22	9	11	5
2006-2007	3	22	25	12	22	12	11	16	5	8	5
2008-2009	8	22	29	15	17	13	12	11	4	8	10

Źródło: opracowanie własne

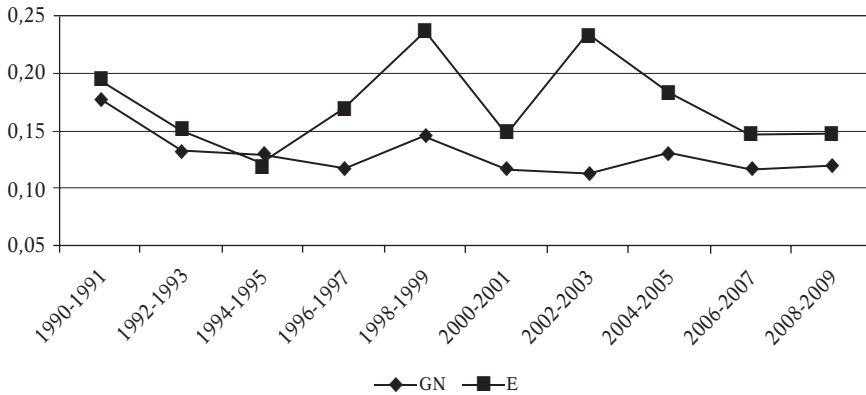
W latach 1990-2009 w *Gospodarce Narodowej* w dużej części – 19% artykułów – obecna była tematyka związana z ekonomią biznesu i administracji, marketingiem oraz rachunkowością (kod M), podczas gdy w drugim z periodyków takie tematy interesowały tylko 4% autorów. Autorzy publikujący swoje teksty w *Ekonomiście* najczęściej – 27% artykułów – zajmowali się problemami makroekonomii i ekonomii monetarnej (kod E), podobnie jak w *Gospodarce Narodowej*. Wysoki udział artykułów z kodem C w *Ekonomiście* potwierdza częste odwoływanie się do opisu zmatematyzowanego, występującego prawie w ¼ artykułów. Ekonomia międzynarodowa (kod F) w jednakowym stopniu była reprezentowana w artykułach w obu periodykach, co też nie dziwi w kontekście trwających przygotowań i wreszcie wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Ekonomia obszarów miejskich i wiejskich oraz regionalna (kod R) bardziej zajmowała autorów pisujących do *Gospodarki Narodowej*, którzy poświęcili jej 7% artykułów, a w *Ekonomiście* tylko 2%, co nie zostało nawet odnotowane w tablicy 4. Z kolei problemy ekonomii ogólnej i nauczania (kod A) pojawiały się w publikowanych tekstach w znaczącym stopniu tylko w *Ekonomiście*, a w *Gospodarce Narodowej* znajdowały się w liczbie nieznaczącej (2% artykułów). Tematyka rozwoju gospodarczego, postępu technologicznego i wzrostu (kod O) w całym okresie w podobnym stopniu zajmowała miejsce w obu czasopismach.

Trudno na podstawie danych z tablicy 4 wnioskować o możliwych trendach w tematyce artykułów. Jedyna wyraźna prawidłowość dotyczy systematycznego zwiększania się w *Gospodarce Narodowej* odsetka tekstów, którym przyporządkowano kod C – metody matematyczne i ilościowe. Podczas lektury łatwo stwierdzić, iż nie są to publikacje poświęcone rozwojowi teoretycznych aspektów wspomnianych metod, co zresztą nie byłoby spójne z charakterem czasopisma, ale w tych artykułach metody ilościowe są z powodzeniem stosowane dla wzmocnienia merytorycznej siły argumentacji.

Wykonane dla *Ekonomisty* i *Gospodarki Narodowej* zestawienie struktury tematyki publikowanych artykułów można zestawić z wynikami już wspomnianego badania [Karbownik, Knauff, 2010]. Badali oni dla lat 1998-2007 tematykę 30 czołowych światowych periodyków publikujących artykuły o tematyce ekonomicznej. Ponieważ okres ich badania jest niemal identyczny z okresem badania przeprowadzonego dla polskich czasopism, to porównanie jest tym bardziej interesujące. W pracach analizowanych przez Karbownika i Knauff najczęściej (4 pierwsze pozycje) wyróżniano następujące kody JEL: O – rozwój gospodarczy, postęp technologiczny i wzrost w 11,9% artykułów, D – mikroekonomia w 11,4% artykułów, J – ekonomia pracy i demografia w 9,4% artykułów oraz E – makroekonomia i ekonomia monetarna w 8,9%. Można zauważyć, że obie struktury tematyczne dość znacznie różnią się. W polskich czasopismach tematyka teorii mikroekonomii występowała śladowo (w 3% artykułów). Podobnie z tematyką związaną z rynkiem pracy i demografią, która w krajowych czasopismach występowała w około 5% artykułów. W Polsce znacznie większą wagę przykładano do zagadnień makroekonomicznych.

Z 20 literowych kodów JEL (por. tablica 2), które są do dyspozycji, podczas klasyfikacji wykorzystano tylko 7, co podobnie jak w przypadku rozpatrywania stosowanych metod badawczych, świadczy o koncentracji tematyki artykułów. Stopień koncentracji i jego zmiany znów dobrze zilustrują wartości indeksu Herfindahla-Hirschmana (rysunek 2). Tym razem minimalna wartość indeksu, świadcząca o całkowitym braku koncentracji tematyki wynosi 0,05.

Rysunek 2. Zmiany stopnia koncentracji tematyki określanej kodami JEL

Źródło: obliczenia własne

Tematyka artykułów publikowanych w *Gospodarce Narodowej* jest bardziej zróżnicowana niż w *Ekonomiście*. Okazuje się, że w pierwszym z wymienionych czasopism stopień koncentracji tematycznej jest na niskim i ustabilizowanym poziomie w ciągu całego 20-lecia. W *Ekonomiście* zdarzyły się 2 okresy, w których problematyka poruszana w artykułach była bardziej skoncentrowana.

Porównanie stopnia koncentracji tematyki Świat – Polska, które można wykonać konfrontując wyniki badania [Karbownik, Knauff, 2010] z referowanymi w niniejszym tekście nie jest uprawnione. Jest oczywiste, że zawartość tematyczna 30 czołowych światowych czasopism naukowych musi być znacznie mniej skoncentrowana tematycznie niż 2 lokalnych, w tym przypadku – polskich.

Tematyka a geografia

Kolejny etap porównań artykułów opublikowanych w *Gospodarce Narodowej* i *Ekonomiście* obejmuje zestawienie zawartości artykułów ze względu na umiejscowienie geograficzne przedmiotu rozważań. Wyróżniono 5 możliwych klas. Wyniki badania zawiera tablica 5.

Tablica 5

**Struktura artykułów z *Gospodarki Narodowej* (GN) i *Ekonomisty* (E)
według kontekstu geograficznego (%)**

Okres	Tekst bez kontekstu geograficznego		Polska jako kraj ujmowana całościowo		Polska z podziałami, np. terytorialnymi, sektorowymi	Kraje europejskie, Polska w tle		Świat bez Polski w tle	
	GN	E	GN	E		GN	E	GN	E
1990-2009	23	47	45	30	7	10	8	6	7
1990-1991	22	64	57	24	0	6	5	0	0
1992-1993	19	46	51	32	10	14	5	2	5
1994-1995	24	51	47	39	11	5	3	1	6
1996-1997	28	52	46	28	4	3	4	14	8
1998-1999	6	27	56	45	6	15	12	8	2
2000-2001	17	43	53	28	5	8	11	8	11
2002-2003	29	50	38	24	7	11	9	4	9
2004-2005	34	49	31	22	7	18	17	5	12
2006-2007	27	48	42	27	3	10	5	8	7
2008-2009	26	42	30	26	14	14	16	8	8

Źródło: opracowanie własne

W latach 1990-2009 w *Ekonomiście* najwyższy jest udział publikacji bez kontekstu geograficznego, a w *Gospodarce Narodowej* najczęściej publikowano artykuły o problemach polskich, zgodnie zresztą z tytułem czasopisma. Druga, pod względem częstości występowania, grupa artykułów w każdym z czasopism jest taka jak pierwsza w porównywanym periodyku. Zwraca uwagę fakt, że udział tekstów bez kontekstu geograficznego w obu tytułach pozostaje w przybliżeniu na tym samym poziomie w całym badanym okresie. Takie samo spostrzeżenie można sformułować co do *Ekonomisty* i tekstów o wyłącznie polskiej problematyce, która to staje się coraz mniej eksploatowana w artykułach publikowanych w drugim z czasopism. W związku z procesem wstępowania Polski do Unii Europejskiej udział artykułów umiejscowionych tematycznie w Europie wykazuje nieznaczny wzrost. W innych wyróżnionych klasach publikacji brak jest widocznych i godnych odnotowania prawidłowości.

Koncentracja terytorialna produkcji naukowej

Ostatnie z zestawień jest niepełne, ponieważ redakcje obu czasopism nie podawały w całym badanym okresie afiliacji autora (autorów). Wynik zestawienia prezentowanego w tablicy 6 jest zgodny z oczekiwaniami. W obu czasopismach prym wiodą autorzy pracujący w Warszawie. Pozostałe wyróżnione w zestawieniu ośrodki nie zmieniały dynamicznie swoich udziałów, chociaż autorzy w nich afiliowani pojawiali się w obu centralnych periodykach coraz

część. Udział autorów z innych miast Polski albo autorów zagranicznych jest znikomy.

Tablica 6

Struktura artykułów z *Gospodarki Narodowej* (GN) i *Ekonomisty* (E) według miejsca afiliacji autora (%)

Okres	Warszawa		Kraków		Łódź		Poznań		Inne	
	GN	E	GN	E	GN	E	GN	E	GN	E
1994-1995	62		12		8		7		5	
1996-1997	53		7		7		8		7	
1998-1999	62		12		9		5		1	
2000-2001	58		9		10		12		4	
2002-2003	58	74	9	7	14	15	7	0	1	7
2004-2005	51	59	8	5	9	17	11	15	9	5
2006-2007	51	57	15	7	14	14	9	20	3	2
2008-2009	41	53	10	3	11	11	10	21	16	11

Suma udziałów może przekraczać 100, ponieważ w obu czasopismach publikowano artykuły wspólne, więcej niż jednego autora.

Źródło: opracowanie własne

Zakończenie

Przeprowadzone pełne badanie zbioru artykułów opublikowanych w *Gospodarce Narodowej* i *Ekonomiście* w latach 1990-2009 nie jest wolne od wad. Wydaje się, że udało się w miarę obiektywnie ocenić używane przez autorów metody badawcze. Nie było również kłopotu z podziałem artykułów pod względem geograficznego przedmiotu zainteresowania. Kontrowersje może budzić arbitralne przyznanie głównych – literowych kodów tematycznych JEL. Dołożono starań, aby kody główne zostały przyporządkowane rzetelnie i w całym badaniu konsekwentnie.

Z prezentowanych zestawień wynika, że autorzy publikujący w obu periodykach w minionym 20-leciu stosowali zróżnicowane metody badawcze, ilustrowali swoje wywody w coraz większym stopniu faktami, w znacznej liczbie artykułów wykorzystywali zaawansowane metody statystyczne i ekonometryczne. Tematyka badań, których wyniki opublikowano w badanych czasopismach odbiega od trendów światowych, bo zapewne taka była potrzeba owego 20-letniego okresu – okresu transformacji systemu ekonomicznego w Polsce.

Wykonane badanie przypomina z jednej strony fotografię, jeśli patrzeć na lata 1990-2009. Z drugiej strony zawiera jak gdyby 10 klatek filmu, ponieważ badano różne aspekty publikacji naukowych z *Ekonomisty* i *Gospodarki Narodowej* w 2-letnich podokresach. Z korzyścią dla czasopism i autorów byłoby, gdyby od czasu do czasu pojawiał się oczekiwany ciąg dalszy. Dla ułatwienia pracy przyszłym badaczom zawartości periodyków ekonomicznych warto zaproponować redakcjom stosowanie kodów systemu klasyfikacji tematyki JEL.

Bibliografia

- Blaug M., [1995], *Metodologia ekonomii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Brzeziński M., Kostro K., [2006], *Jakie korzyści odnosi ekonomia z badań nad własną historią?*, „*Ekonomista*”, nr 6, s. 745-770.
- Colander D., [1989], *Research on the Economics Profession*, „*The Journal of Economic Perspectives*”, Vol. 3, nr 4, s. 137-148.
- Czarny B., [2004], *Pozytywizm i falsyfikacjonizm a sądy wartościujące w ekonomii*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Fels R., [1992], *An Update on Leontief's Complaint*, „*The Journal of Economic Perspectives*”, Vol. 6, nr 1, s. 201-204.
- Jarosz-Nojszewska A., [2011], *Gospodarka Narodowa – Gospodarka Planowa – Gospodarka Narodowa*, „*Gospodarka Narodowa*”, nr 1-2, s. 1-18.
- Karbownik K., Knauff M., [2010], *Główne nurty rozwoju ekonomii na podstawie kodów systemu klasyfikacji* *Journal of Economic Literature*, „*Gospodarka Narodowa*”, nr 10, s. 1-35.
- Kuciński K. (red.), [2010], *Metodologia nauk ekonomicznych. Dylematy i wyzwania*, Difin, Warszawa.
- Leontief W., [1982], *Academic Economics*, „*Science*”, nr 217, s. 104-107.
- Łyszkiewicz W., [2000], *Industrial Organization. Organizacja rynku i konkurencja*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Finansów Międzynarodowych, Warszawa.
- Mayer T., [1996], *Prawda kontra precyzja w ekonomii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Morgan T., [1988], *Theory versus Empiricism in Academic Economics: Update and Comparisons*, „*The Journal of Economic Perspectives*”, Vol. 2, nr 4, s. 159-164.

TWENTY YEARS ON

Summary

This article aims to identify the main characteristics of two leading Polish economic journals, *Ekonomista* and *Gospodarka Narodowa*. The journals are examined in terms of content based on a comprehensive review of articles published from 1990 to 2009.

The statistical analysis involved research methods and results discussed in articles appearing in the journals, with the topics divided according to a classification proposed in the *Journal of Economic Literature*. Moreover, the analysis focused on the topics covered by the authors depending on the geographical area and the authors' affiliation. The comparisons were made for the entire period of 1990-2009 and for a series of two-year sub-periods.

The analysis identified the key topics covered by the authors and traced the evolution of the research methods. Both periodicals have changed over the past 20 years, the author concludes, with a rapid increase in the proportion of articles in which researchers use statistical and econometric tools to more effectively prove their hypotheses.

Keywords: *Ekonomista*, *Gospodarka Narodowa*, *Journal of Economic Literature*, subject matter, comparative analysis